

Vergi orqanlarında uçota alınmadan sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olmaq ciddi qanun pozuntusudur

Vergilər Nazirliyi tərəfindən vergi hüquqpozmalarına qarşı aparılan mübarizə tədbirlərinin gücləndirməsinə, o cümlədən qanunsuz sahibkarlığın qarşısının alınması istiqamətində görülən mühüm tədbirlərə baxmayaraq, bəzi şəxslərin vergidən yayınmaq məqsədilə uçota alınmadan fəaliyyət göstərməsi hallarına hələ də kifayət qədər tez-tez rast gəlinir. Müşahidələr göstərir ki, bəzi “işbazlar” bu sahədə qanunvericiliyin kifayət qədər sərt olmamasından sui-istifadə edərək vergi orqanlarında uçota durmadan vergiləri dövlət büdcəsinə ödəməkdən yayınırlar.

Vergi orqanlarında uçota alınmadan sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olan şəxslərin məsuliyyətə cəlb edilməsi ilə bağlı Vergilər Nazirliyinin müvafiq əmrinə əsasən, vergi ödəyiciləri vergi uçotuna durmadan qanunsuz sahibkarlıqla məşğul olaraq qanunvericiliyin tək cəbu tələbini deyil, digər mühüm tələblərinin də pozulmasına şərait yaradırlar. Vergilər Nazirliyinin Hüquq İdarəsinin Hüquqi təminat şöbəsinin rəisi Zeynalabdin Məmməd zadə qeyd olunanlarla bağlı qanunvericiliyin tələblərini izah edir:

- Vergi orqanında uçota alınmadan sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olan şəxslərə qarşı məsuliyyət tədbirlərinin gücləndirilməsi hansı zərurətdən irəli gəlir?

- Bu gün “işbazlarda” belə bir təsəvvür formalaşmış ki, uçota alınmadan sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olan şəxslər yalnız müəyyən məbləğdə cərimə ödəməklə məsuliyyətdən azad ola bilərlər. Nəticədə biz belə bir vəziyyətlə qarşılaşırıq ki, bəzi şəxslər vergiləri ödəməkdən yayınmaq məqsədilə vergi uçotuna dayanmadan qanunsuz sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olurlar. Lakin hər bir şəxs bilməlidir ki, vergitutma obyektlərindən vergini ödəməli olan istənilən şəxs vergi ödəyicisi hesab olunur. Uçota alınmadan qanunsuz sahibkarlıqla məşğul olmaq qanunvericiliyin tək cəbu uçota durmaqla bağlı tələbinin deyil, eyni zamanda vergi qanunvericiliyinin digər tələblərinin də pozulması deməkdir. Sahibkarlıq fəaliyyətini vergi orqanında uçota alınmadan həyata keçirən fiziki şəxs bir neçə pozuntuya yol verdikdə ona, hər pozuntuya münasibətdə ayrıca maliyyə sanksiyası tətbiq ediləcəkdir.

Belə ki, Azərbaycan Respublikasının Vergi Məcəlləsinin 53.6-cı maddəsində qeyd edilmişdir ki, vergi ödəyicisi tərəfindən vergi qanunvericiliyinin bir neçə pozuntusuna yol verildikdə, maliyyə sanksiyaları hər pozuntuya münasibətdə ayrıca tətbiq edilir.

Azərbaycan Respublikasının Vergi Məcəlləsində hüquqi şəxs yaratmadan sahibkarlıq fəaliyyətini həyata keçirən fiziki şəxslərin sahibkarlıq fəaliyyətinə başladığı gündəki vergi orqanında uçota dayanması nəzərdə tutulmuşdur. Bu tələbə əməl olunmursa, həmin fiziki şəxsə 40 manat məbləğində maliyyə sanksiyası tətbiq olunur.

Sahibkarlıq fəaliyyəti vergi orqanında uçota alınmadan fəaliyyət göstərən şəxslər tərəfindən əhali ilə pul hesablaşmalarının nəzarət-kassa aparatları və ya ciddi hesabat blankları tətbiq edilmədən həyata keçirildiyinə görə həmişə şəxslərə Vergi Məcəlləsinin 58.7-ci maddəsi ilə müəyyən edilmiş qaydada maliyyə sanksiyası tətbiq olunmalıdır. Belə ki, nağd pul hesablaşmalarının aparılması qaydalarının pozulmasına, yəni nəzarət kassa aparatları və ya ciddi hesabat blankları tətbiq edilmədən (nəzarət kassa aparatları quraşdırılmadan, qanunvericilikdə müəyyən edilmiş formalara uyğun ciddi hesabat blankları olmadan və ya nağd ödənilmiş məbləği mədaxil etmədən), vergi orqanlarında qeydiyyatdan keçirilməmiş və ya texniki tələblərə cavab verməyən nəzarət kassa aparatlarından istifadə etməklə, qanunvericiliklə müəyyən olunmuş ciddi hesabat blanklarından istifadə etmədən və ya müəyyən olunmuş qaydada təsdiq olunmuş formalara uyğun olmayan ciddi hesabat blanklarından istifadə etməklə əhali ilə pul hesablaşmalarının aparılmasına, alıcıya təqdim edilməli olan çekin, bankların valyuta mübadilə şöbələri tərəfindən müştəriyə təqdim edilməli olan bank çıxarışlarının və ya digər ciddi hesabat blanklarının verilməməsinə və ya ödənilmiş məbləğdən aşağı məbləğ göstərməklə verilməsinə, nəzarət- kassa aparatlarından istifadə edilməsi dayandırıldıqda əhali ilə pul hesablaşmalarının qeydiyyatının aparılması qaydalarının pozulmasına görə vergi ödəyicisinə il ərzində belə hallara birinci dəfə yol verildikdə 400 manat, ikinci dəfə yol verildikdə 800 manat, üç və daha çox dəfə yol verildikdə 1200 manat məbləğində maliyyə sanksiyası tətbiq. Vergi Məcəlləsinin 58-ci maddəsində digər qanun pozuntuların görə də konkret maliyyə sanksiyalarının tətbiq olunması, o cümlədən işəgötürən əmək müqaviləsi bağlamadan işçiləri hər hansı işlərin

(xidmətlərin) yerinə yetirilməsinə cəlb edilməsi yolu ilə onların gəlirlərinin gizlədilməsinə (azaldılmasına) şərait yaradırsa, ona hər bir belə şəxs üzrə 1000 manat məbləğində maliyyə sanksiyasının tətbiq edilməsi nəzərdə tutulmuşdur.

- Qanunsuz sahibkarlıqla məşğul olan şəxslər üçün hansı cəza tədbirləri görülməlidir?

- Qanunsuz sahibkarlıq təkcə hər hansı inzibati məsuliyyət tədbiri və ya maliyyə sanksiyası ilə məhdudlaşdırıla bilməz. Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsinin 192-ci maddəsində qeyd olunduğu kimi, qanunsuz sahibkarlıq dedikdə, Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi ilə müəyyən edilmiş qaydada dövlət qeydiyyatına alınmadan və ya xüsusi razılıq (lisenziya) tələb olunduğu halda belə razılıq (lisenziya) alınmadan, həmçinin lisenziyalaşdırılma şərtlərinin pozulması ilə və ya xüsusi icazə olmadan mülki dövriyyəsi məhdudlaşdırılmış əşyalardan istifadə etməklə həyata keçirilən sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olaraq vətəndaşlara, təşkilatlara və ya dövlətə xeyli miqdarda ziyan vurulması, habelə xeyli miqdarda gəlir əldə etməklə törədilməsi başa düşülür.

Qanunvericilik bütün halları nəzərə alır və cəza tədbiri vurulmuş ziyanın və ya əldə edilmiş gəlirin miqdarına müvafiq olaraq tətbiq edilir. Vurulmuş ziyanın miqdarı 1000 manatdan 7000 manatadək olduqda, habelə 1000 manatdan 7000 manatadək olan miqdarda gəlir əldə edilməklə törədildikdə, bu əməl Cinayət Məcəlləsinin 192-ci maddəsilə tənzimlənir. Həmin əməli törətmiş şəxsə isə cinayət nəticəsində vurulmuş ziyanın (əldə edilmiş gəlirin) iki misli miqdarında cərimə və ya altı ayadək müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzası tətbiq olunur. Eyni əməllər külli miqdarda (7000 manatdan artıq olduqda) ziyan vurmaqla, yaxud külli miqdarda (7000 manatdan artıq olduqda) gəlir əldə etməklə törədildikdə, yaxud mütəşəkkil dəstə tərəfindən törədildikdə, şəxsə cinayət nəticəsində vurulmuş ziyanın (əldə edilmiş gəlirin) üç misli miqdarında cərimə və ya bir ildən beş ilədək müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzası tətbiq olunur.

Vergi uçota alınmadan müvafiq fəaliyyətin göstərilməsi bütün dünyada çox ciddi qanun pozuntusu hesab edilir və ciddi cəza tədbirləri ilə müşayiət olunur. Məsələn, ABŞ-da vergi uçotuna alınmadan vergi ödəməkdən yayınma əməli ağırlıq dərəcəsindən

və kommersiya əhəmiyyətindən asılı olaraq ən ağır cinayət kimi təfsir olunur və bu əmələ görə məhkəmənin qərarı ilə fiziki şəxslərə 100 min, hüquqi şəxslərə isə 500 min dollara qədər sanksiya və ya 5 il ərzində azadlıqdan məhrumetmə cəzası tətbiq olunur.

Sonda bir daha vergi ödəyicilərinə xatırlatmaq istəyirəm ki, vergi qanunvericiliyini pozmaqla qanunsuz sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olma halları yol verilməzdir və bu istiqamətdə aparılan nəzarət işləri daha da gücləndiriləcəkdir.